

Järvakandi Klaasimuuseum

Kogumispõhimõtted

2022

SISUKORD

1. Sissejuhatus.....	3
1.1. Muuseumi kogumispõhimõtete koostamise eesmärk ja kord.....	3
2. Muuseumi missioon ja ajalugu. Muuseumikogu ja selle olemus.....	3
2.1. Muuseumi missioon.....	3
2.2. Muuseumi lugu.....	3
2.3. Muuseumi toimepidevus.....	5
3. Teiste muuseumide klaasikogud.....	6
3.1. Muuseumid Eestis.....	6
3.1.1. Klaasikollektsioonid Eesti muuseumides.....	6
3.1.2. Klaasi kogumid Eesti muuseumides.....	6
3.1.3. Näited klaasi kogumitest lähipiirkonnas asuvates muuseumides..	6
3.2. Muuseumid välismaal.....	7
3.3. Koostöö teiste muuseumidega.....	8
4. Kogumispõhimõtted.....	8
4.1. Kogumise eesmärk.....	8
4.2 Muuseumikogu täiendamise põhimõtted.....	9
4.3 Muuseumikogu analüüs ja väärtuste hindamine.....	10
4.4. Muuseumi koostöövõrgustik.....	11
4.5. Mida on võimalik muuseumile pakkuda. Üleskutse inimestele.....	11
5. Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadused.....	12
5.1. Klaasikogu.....	12
5.2. Arhiivkogu.....	14
5.3. Fotokogu.....	15
5.4. Ajalookogu.....	16
5.5. Etnograafiakogu.....	17
5.6. Muuseumi käsiraamatukogu.....	17
5.7. Kogude juurdekasvuvõimalused.....	18

JÄRVAKANDI KLAASIMUUSEUM

KOGUMISPÕHIMÕTTED

1. SISSEJUHATUS

Muuseum on mäluasutus, mille kogud on väärtuslik osa Eesti kultuuripärandist ja mis tagavad ühiskonna mälu hoidmise, uurimise ja tutvustamise.

1.1. Muuseumi kogumispõhimõtete koostamise eesmärk ja kord

Muuseumi kogumispõhimõtted reguleerivad muuseumikogu moodustamist ja täiendamist lähtuvalt organisatsiooni missioonist ja arengukavast. Selged kogumispõhimõtted annavad avalikkusele ülevaate muuseumi kogudest ja tegevussuundadest

Muuseumi kogumispõhimõtete koostamisel lähtutakse muuseumiseadusest ja selle rakendusaktidest, Rahvusvahelise Muuseumide Nõukogu (ICOM) vastavatest suunistest, muuseumide eetikakoodeksist, väljakujunenud headest tavadest, muuseumi strateegiadokumentidest ning teiste sarnaste mäluasutuste kogumispõhimõtetest.

Muuseumi kogumispõhimõtteid on tähtajatud ja neid ajakohastatakse vastavalt muuseumi ja selle kogude arenemisele.

2. MUUSEUMI MISSIOON JA AJALUGU. MUUSEUMIKOGU JA SELLE OLEMUS.

2.1. Muuseumi missioon

Järvakandi Klaasimuuseumi missioon on koguda, hoida, uurida, säilitada ja tutvustada klaasi ajalugu Eestis, sealhulgas Eesti klaasitööstuste ajalugu ning kohamuuseumina Järvakandi ja selle lähipiirkonna ajalugu.

2.2. Muuseumi lugu

Järvakandi Klaasimuuseum on munitsipaalmuuseumina asutatud 27.12.2000. Muuseum alustas tööd Järvakandi vallas klaasitehase territooriumil lahti võetud ja alevi keskusesse paigaldatud vabriku tööliste majas (ehit 1880-ndatel). Hoonekarbi ületoomiseks ja sisustamiseks kulus kaks aastat

(2000-2002). Külastajatele on ukсед avatud alates 16.02.2002. Majas on püsiekspositsioon klaasi käsitsi valmistamisest ja masinatega tootmisest. Vahtatavate näituste ruum ja 1920-ndate aastate kööktoa rekonstruktsioon.

2006. aasta lõpuks rajati muuseumikompleksi Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse, EV Kultuuriministeeriumi ja Järvakandi valla rahalisel toel suurte eksponaatide varjualune, klaasikoda, puukuur ja siseõu. Aktiivse korje tulemusena valmis varjualuses 2009. aasta lõpus püsiekspositsiooni laiendus, kus tutvustatakse laiemalt klaasitootmise iseärasusi Järvakandi klaasivabriku näitel aastatel 1879-1940.

Muuseumi hoidlad asuvad Järvakandi alevi muuseumikompleksist eraldi. Esimene ruum anti muuseumi käsutusse 2000.a ning samas 2021.a alustati avatud hoidla rajamisega.

Järvakandi klaasimuuseumi kogu sisaldab:

- klaasitehase ajaloonurgas säilitatud ja muuseumile üle antud materjale (tööstus, alev ja inimesed, elu-olu, kultuur, sport jmt)
- Järvakandi tehase keemialaboriumis ja mõõtekatselaboris kasutusel olnud 20 saj tööstuspärandit ning arhiivimaterjale ja raamatuid
- tootenäidiseid kaasaegse Järvakandi tehase toodangust
- kogutud klaasesemeid, soetused ja annetused (tarbeesemed kunagise Eesti- ja Liivimaa territooriumilt).
- samuti klaasitööstusega seonduvaid muid esemeid ja mälestusi
- Eesti klaasikodade ja -vabrikute arheoloogilisi leiutamaterjale

Muuseumikogu jaguneb alakogudeks:

- arhiivkogu
- ajalookogu
- klaasikogu
- fotokogu
- etnograafiakogu

Muuseumil on olemas abikogu, mille esemed täiendavad põhikogu näituste korraldamisel ja hariduslikel eesmärkidel.

Muuseumi käsiraamatukogu, mis ei kuulu muuseumikogusse, sisaldab uurijatele vajalikke materjale: klaasialaseid ja koduloolisi originaalmaterjale ja koopiaid (katalooge, teatmeteoseid, uurimistöid, artikleid, piltkujutisi, audiovisuaalseid materjale, lisaks valikuliselt koduloolisi uurimistöid jmt).

2.3. Muuseumi toimepidevus

Järvakandi Vallavalitsuse poolt on ellu kutsutud Järvakandi Klaasimuuseum ning kasutusele on võetud Klaasipealinna mõiste. Täna haldab muuseumit Kehtna vald ja valla vapil ilutseb endiselt leegiga karikas, mis sümboliseerib kohalikku klaasi tootmist läbi aegade. Sümboolselt ka klaasi tootmist Eidaperes ja Lelle mõisas ning samuti tänapäevases muuseumi klaasikojas. Lisaks muuseumile kui ajaloo talletajale on oluline töötava klaasikoja olemasolu. Selles tööprotsesside jälgimine aitab mõista ajaloolise klaasi erinevate esemete valmistamise lugu. Edasine muuseumi areng sõltub olulisel määral riigi tasandist ja omanikust – kas klaasimuuseumit peetakse kitsa eriala muuseumiks, väikese koha muuseumiks või **mõisetakse klaasialast valdkonda tervikuna kui laiapõhjalist sümbioosi:**

- tööstusest üldiselt sh sellega seotud paikkonna ja inimeste elu-olu, maakultuurist ja tööstuskultuurist ning kultuurist laiemalt (sh kultuuri- ja hariduselust, spordist jpm)
- erinevatest tehnoloogiatest (füüsikalised protsessid üldiselt, seadmete ehitus ja tööpõhimõtte üldiselt, klaasikeemia, puidutöötlemine sh jäätmed, puugaasi ja elektri tootmine, klaasi keetmine pottahjudest vanniahjudeni, klaasivalu peeglite valmistamisel, puhumistehnika aknaklaasi valmistamisel, gaasipõletitehnika jms)
- erilaadsest toodangugammast (klaaskiudmaterjalid, soojustusmaterjalid, taara, lugematud erilaadsed tarbeesemed, lehtklaas, karastatud klaasid, lamineeritud klaasid, muud turvaklaasid, mikroklaaskuulid, isolaatorid laboriklaasid jpm, kuni tarbenõudeni välja)
- klaasi arheoloogilistest leidudest
- looduslikest ressurssidest ja nende töötlemisest - mets, puit, turvas, maagaas, rasked õlid (masuut), liiv, paekivi, sooda, naatriumsulfaat, puusüsi
- tehnikast, elektrotehnikast, tööstusautomaatikast, energeetikast

Lõpuks tuleb kõne alla disainiküsimus – erinevate klaastoodanguliikide väliskuju disain läbi ajastute, läbi aastasadade väljakujunenud traditsioonide ning samuti laiaulatuslik spekter erinevatest klaaseseme valmistamise meetoditest kuni erilaadsete pealispinna kuum- ja külmkaunistusteni välja (maalingud, lõiked, graveeringud, etsingud, mateeringud jpt kuum- ja külmtehnoloogiad klaaspindade elavdamiseks jmt).

Kirjeldatud sümbioos tervikuna saab olla täisväärtusliku Järvakandi Klaasimuuseumi töö aluseks, sisuks ja väljundiks. Seda toetab kaasaegse klaasikunsti vahetu viljelemine muuseumi pinnal.

3. TEISTE MUUSEUMIDE KLAASIKOGUD.

3.1. Muuseumid Eestis

Järvakandi klaasimuuseumiga võrreldavad ja sarnased muuseumid on kõikvõimalikud erinevad teemamuuseumid Eestis, kus kogus on kuni 10 000 eset ning töötajaid on 2-3. Klaasiainesele keskendunud muuseumit nende hulgas ei ole.

3.1.1. Klaasikollektsioonid Eesti muuseumides

Eestis on arvestatavad klaasikollektsioonid peale Järvakandi Klaasimuuseumi kolmes Tallinna muuseumis:

- Eesti Ajaloomuuseumis (EAM)
- Tallinna Linnamuuseumis (TLM)
- Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumis (ETDM)

Tegemist on eelkõige elitaarse läbilõikega (TLM ja EAM) üsna lühikesest ajaperioodist (1934-1990). Palju on kunstnike ainuexemplare. Keskendutakse kitsalt peamiselt kunsti- ja tarbeesemete disainile (üksikisiku kunstilooming, vormid, lõiked, graveeringud jmt). Kogud on ka suhtelised staatilised, ETDM on näha liikumist ühe Eesti tehase (Tarbeklaas) klaasikogu täiendamise suunas. Samuti ostetakse kunstnike taieseid. Klaasikodade arheoloogiliseid materjale leidub EAM-s (5 klaasikoda).

3.1.2. Klaasi kogumid Eesti muuseumides

Teiste Eestis erineva suunitluse ja suurusega muuseumite kogudes on klaasiaines esindatud juhuslike klaasesemete kogumitena. Süstemaatiliselt klaasi ei koguta. Klaasesemed satuvad muuseumide huviorbiiti kui igapäeva elu-olu kajastavad esemed. Rariteetsemaid esemeid esineb nende hulgas harva. Klaasikogude suurused on neis väikesest riulitäiest kuni kümnekonna vitriini mahuni. Arheoloogilised leiumaterjalid on territooriumipõhised (linn või maakond) ja kogutakse peamiselt ehitusettevõtete tegevusest tulenevalt.

3.1.3. Näited klaasi kogumitest lähipiirkonnas asuvates muuseumides

SA Pärnu Muuseumi kogust võib klaasitööstuste alalt esile tuua Järvakandi klaasivabriku vana aknaklaasipuhumispiibu ja esimese vabariigi aegsed akna- ja ukseklaaside tootenäidised. Nõukogude ajast Järvakandi teemalise sisselõigatud teksti ja pildiga klaasimurru. Esile võib tuua ka väga huvitava originaaldateeringuga joogiklaasi 19. sajandi algusest, samuti haruldased mitmevärvilised klaastarbeesemed 18. sajandist jm nn mõisaklaaside haruldased näidised samast ajajärgust. Lisaks on teisi huvitavaid klaasesemeid laternaklaasidest kuni mõnede tavaliste pudeliteni välja (viimaseid juurde ei

koguta). Klaasikogu arheoloogikogu osana on väga huvitav, andes ülevaate Pärnu linnas leitud materjalidest. Eriti tähelepanuväärne on üks terve pudel, mis on leitud 17 saj teise poole Rootsi garnisoni asupaigast. See on väga haruldane leid arvestades ajalist tegurit ning eseme säilivust. Järvakandi Klaasimuuseumis on vanim terve pudel 17 ja 18 sajandi vahetuses.

Järvamaa Muuseumi kogust peab esile tooma üliharuldase apteeginõude suurepärase ja arvuka kollektsiooni, mis on valmistatud 18 sajandi teises pooles ühes Vana-Põltsamaa mõisnikule W. Law-le kuulunud klaasivabrikutest Põhja-Tartumaal.

Sillaotsa Talumuuseumis Velisel on klaasesemeid vähe ja kollektsiooni mõttes juhuslikku laadi. Enamuses toodud kohalike elanike poolt või olnud kasutusel muuseumi loonud perekonnas.

Juuru ja Hageri Muuseumis on klaasesemed muuseumikogus kohaspetsiifilised ja kollektsiooni mõttes juhuslikku laadi. Enam huvitavad meid erinevates alakogudes leiduvad Järvakandi piirkonnaga seotud dokumentaalsed materjalid, mälestused ja fotod.

Hageri Muuseumi omapäraks on samuti nagu klaasimuuseumil miljööväärtuslik hoone (u. 1850), milles asub 20 saj alguse apteegiekspositsioon. Olulise ja märkimisväärse osa muuseumi ekspositsioonist moodustab apteegiinventar ja samuti ravimipurgid ja –pudelid.

3.2. Muuseumid välismaal

Soome Klaasimuuseum Riihimäel on kõige lähemal asuv klaasimuuseum. Muuseumis on Eestis valmistatud esemeid ning Järvakandiga seonduvaid materjale. Käsiraamatukogu on selles piirkonnas ainulaadne, sisukas ja piirkonnas asendamatu klaasi ajalugu ja tehnoloogiaid kajastav infoallikas uurimistööde tegemiseks ja kasutamiseks ekspositsioonidele sisu loomisel. Muuseumi kogus on tuhandeid klaasesemeid ja kümneid kollektsioone nii tarbeklaasi kui kunstklaasi vallast.

Klaasimuuseumitest on lisaks tähelepanu vääriavad Gernheimi klaasimuuseum Saksamaal, Nationalmuseum ja Orrefors Museum Rootsis, Praha muuseumid endisel Böömimaal. Euroopa klaasitööstuste ajalugu ja seal toodetud esemeid tundmata on raske tõlgendada Eestis leiduvat klaasiainet.

3.3. Koostöö teiste muuseumidega

Muuseum deponeerib oma museaale teistele muuseumidele ja teadusasutustele tingimusel, et neid kasutatakse eksponeerimise, teadusliku uurimistöö või hariduslikul eesmärgil, välistatakse nende seisundi halvenemine ning muuseum ise ei vaja neid hetkel ekspositsioonides.

Kogude kaardistamise osas ja kindlasti ka Järvakandi kollektiooni täiendamise osas on mõistlik teha võimaluste piires koostööd kõikide Eesti suuremate muuseumidega ning kogumisel ise rõhuda teemadele ja perioodidele, mis on teistes mäluasutustes vähem esemetega kaetud. Seda enam, et kuni 20 saj esimeste kümnendite lõpuni valmistati taarat ja tarbeklaasi käsitsi ning seetõttu on iga ese unikaalne ja teistest erinev. Meile teadaolevalt tsaari-, esimese vabariigi-, nõukogudeaegset ja tänapäevast tavatoodangut ükski teine Eesti muuseum süstemaatiliselt ei kogu. Üha rohkem laenatakse meilt, seega meie kogu on muutunud oluliseks ja saanud tuntuks teiste muuseumikogude kõrval. Teistes muuseumides pööratakse rohkem tähelepanu elitaarsemale toodangule ja klaasikunsti taiestele. Keskendutakse pigem tootele ja selle disainist tulenevale loole. Järvakandi Klaasimuuseumis on võetud eesmärgiks kirjeldada tootmisprotsesse, elu ning lugusid selle ümber. Välismaa muuseumidega on võimalik vahetada näituseid ja tulemusena tuua Eestisse maailma klaasi, saada abi klaasesemete määramisel ja ammutada infot ekspositsiooni uuendamisel ning saada museoloogilisi konsultatsioone.

4. KOGUMISPÕHIMÕTTED

4.1. Kogumise eesmärk

Muuseum kogub suulist ja ainelist pärandit (edaspidi Aines) lähtuvalt muuseumi missioonist eesmärgiga seda hoida, uurida, säilitada ning tutvustada avalikkusele õppimise, hariduse ja elamuse saamise eesmärgil.

Kogutud Ainese kui rahvusliku kultuuripärandi säilitamine, uurimine ja vahendamine tagab klaasiteema ja piirkonna ajaloopärandi olemasolu ja populariseerimise ning hoiu tulevastele põlvetele. Kogumistegevus on järjepidev ja süsteemne. Kogumise valdkond on laiem kui ainult tooted ning valdkonna (klaas ja ühiskond) Ainese terviklik käsitlemine selgitab ja aitab avalikkusel sh külastajatel mõista inimese elu koos klaasiga, samuti klaasitööstuse olemust ja konteksti tema laias nähtuste ja tegevuste spektris.

Esemekogu on ainult siis täisväärtuslik, kui sellest on võimalik teha mõtestatud ja esteetiline näitus. Juhuslikust esemekogumist ei ole see võimalik. Näituste loomisel ja klaasi eriala õpilaste ja üliõpilaste programmõppeks on aluseks kohapealsed süsteemsed kollektsioonid.

Rakendades võimalusel tänapäeva- ja tulevikutehnoloogiaid on muuseumitöös eesti klaasitööstuste pärandi uurimisel oluline välja jõuda klaasiainese määramiseni klaasikodade/vabrikute põhiselt.

Kogumistöö tuleneb peale kollektsioonide täiendamise ka uurimistöõde realiseerimise ja näituste ettevalmistamise vajadustest. Näituste teema kajastamiseks vajalikud puuduvad üksikeksponaadid laenutatakse vajadusel teistest muuseumidest ja sobiva leppe korral erakollektsioonidest.

4.2. Muuseumikogu täiendamise põhimõtted

Kogude täiendamine toimub annetuste, arheoloogiliste leidude, korjetöö ja ostude teel. Vajadusel viiakse läbi korjekampaaniad.

Klaasi kogumisel arvestatakse kogu ja alakogude täiendamise vajadust ning atraktiivsust näitusetevusel klaasi tutvustamiseks ja populariseerimiseks. Oluline on, et alakogude kollektsioonid annavad teemast hea ülevaate. Suurema esinemissagedusega museaalide eksponeerimine gruppina annab külastajale parema ülevaate eri ajastute klaasi olemusest (mõõtmete ühtluse või erinevuse, värvi, värvitoonide, kuju, vormi, klaasi puhtuse jms erinevused). Partii annab lisaks võimaluse tootmisvigade määratlemiseks ja analüüsiks. Kogutud esemed määratakse põhikogusse, abikogusse ja töövahenditeks hariduslikel ja elamuslikel eesmärkidel.

Muuseumikogu täiendamise otsused on kaalutletud ja põhjendatud. Kogumisel teeme valikuid sõltuvalt kogu täiendamise vajadustest. Kaalume argumente. Võrdleme olemasolevaga. Võtame kujunevat kollektsiooni kui tervikut. Lähtume erinevate esemegruppide kollektsioonide terviklikkusest ja ülevaatlikkusest erinevate ajastute lõikes.

Järvakandi Klaasimuuseum võtab museaalideks esemeid, millel on:

- ajalooline või kultuurilooline väärtus (sh aitab alakollektsioonide lõikes paremini tutvustada erinevaid ajastuid jmt)
- esteetiline väärtus (on hästi valmistatud, võimaldab teha atraktiivseid ning samas ülevaatlikke ja harivaid näituseid või on oluline töö mõne autori loomingus jmt)
- uurimuslik või tehnoloogiline väärtus (annab teavet sündmustest, inimestest, ajaloolistest protsessidest, annab teavet erinevatest vabrikutest ja nende toodetest, käsitsi valmistamise tehnoloogiast, masinatega tootmise viisidest, klaasi koostisest jmt)
- sotsiaalne või vaimne väärtus (materjaliga on seotud lood ja legendid jmt)

Muuseumi kogusse võetavate objektide puhul on oluline:

- päritolu (kasutaja, tootja, meister, omanik, kogumispirkond jmt)
- iseloomulikkus/tüüpilisus või rariteetsus (kas tegu on antud objekti tüüpilise näitega või vastupidi harukordse esemega omataoliste hulgas jmt)
- seisund (kas objekt on hästi säilinud jmt; kogutakse paremini säilinud eksemplare, haruldasemate esemete korral võib olla halvem säilivus ja terviklikkus jmt)
- kasutatavus (kas objekti on võimalik kasutada näitusetegevuses, haridusprogrammides või mõnes muus muuseumi töövaldkonnas jmt)

Klaasimuuseum ei võta vastu:

- annetust (sh kingitust või pärandit) kui see ei vasta muuseumi kogumispõhimõtetele
- annetust (sh kingitust või pärandit), kui see vastab kogumispõhimõtetele, kuid üleandja esitab eritingimusi, mis on vastuolus muuseumi ja selle külastajate pikaajaliste huvidega
- esemeid, mille säilitamiseks, eksponeerimiseks või mille üle arvestuse pidamiseks puuduvad tingimused või eelarvelised võimalused

4.3. Muuseumikogu analüüs ja väärtuste hindamine

Inventuuri käigus hinnatakse muu hulgas museaalide seisukorda ja sisulist vastavust muuseumi temaatikale. Museaale, milliste staatus aja möödudes ja paremate eksemplaride saabudes või uute teadmiste ning kogemuse valguses on mõistlik ümber hinnata arvatakse põhikogust abikogusse.

4.4. Muuseumi koostöövõrgustik

Muuseum teeb vajadusel kogumisel koostööd teiste piirkonnas ja Eestis asuvate muuseumitega. Kokkusaamised toimuvad vastavalt vajadusele. Muuseumil on koostöö erakogujatega üle Eesti, samuti elanikkonnalt esemete ülesostjate ja vahendajatega. Koostöö eesmärk on jagada kompetentsi, saada ja vahetada klaasialast informatsiooni ning leida ja soetada sobivaid esemeid (vahetult või selleks loodud netiplatvormide kaudu). Kaudselt on koostöövõrgustik elanikkond, kelle kodudest esemed erinevaid kanaleid pidi meie kogudesse jõuavadki. Muuseumitöötajad suhtlevad ka otse elanikega (annetuste vastuvõtmine, ostud, korjekampaaniad jmt).

Muuseum deponeerib oma museaale teistele muuseumidele eksponeerimise, uurimistöö või hariduslikel eesmärkidel. Tagatud peab olema museaali säilimine ja välistatud seisundi halvenemine.

4.5. Mida on võimalik muuseumile pakkuda. Üleskutse inimestele

Ainelisest materjalist kogume laiemalt kõike, mida klaasist eales tehtud on. Peamiselt Eestis kasutatud esemeid, mida inimestel on vaja läinud nende sünnist kuni surmani. Sealhulgas esemeid, millel on oluline funktsionaalne osa valmistatud klaasist. Samuti dokumente ja mälestusi.

Pakkuda võib järgmiseid esemeid vanast ajast kuni tänapäevaste esemeteni:

- esemed, klaasesemed ja tööstuslikud vahendid jmt
- klaas-, poolkristall ja kristalltooted, lõikemustritega ja ilma, sh pudelid nii suured kui väikesed, vigurpudelid ehk figuursed pudelid, etikettidega ja ilma siltideta taara, klaaspitseritega pudelid, piima- ja kefiiripudelid, puhutud vormijooneta purgid, vormijoonega purgid, piima hapendamise kausid jmt
- jalaga ja jalata joogiklaasid, puuvilja- ja kommiälused, kannud ja karahvinid, suhkru- ja soolatoosid, taldrikud ja toosid, nugade-kahvlite alused, jmt
- lambiklaasid – nii kuplid kui torulaadsed, poid ja paberiraskused ehk õõneskerad ja täisklaastooted (nn klaasmunad), kärbsesepüüdjad, liivakellad, kõikvõimalikud apteegiklaasid ja laboratooriumiklaasid – retordid, katseklaasid, kupuklaasid, kolvid, lehtrid, mõõduklaasid, termomeetrid jmt
- raamitud peeglid ja peegliklaasid, klaastorud ja kuulid, elektriisolaatorid – metallist jalaga ja jalata, nii klaasist kui keraamilised isolaatorid, prillid ja fotoklaasid, klaashelmed jmt

- ukse- ja aknaraamid klaasidega, ukse- ja aknaklaasid, aknaklaasi pakkekastid jmt
- toodete metall- ja puitvormid, klaasivalmistamisega seonduvad seadmed, seadmete osad, tööriistad (klaasilõikenoad, piibud, naablid, vormimisvahendid jpm) jmt

Samuti on võimalik pakkuda vaimset pärandit, dokumentaalmaterjale, fotosid, negatiive jmt. Kogume mälestusi, kirjalikke ja suusõnalisi. Dokumente või nende koopiaid. Dokumentidest näiteks raamatupidamisdokumendid (arved, saatelehed jmt, töötoendid, läbipääsuload, töötajate nimekirjad, aukirjad, fotod jpm tööstuse ajalugu kajastavad dokumendid). Eelkõige huvitab Järvakandi ajalugu ja laiemalt Eesti klaasiajaloo seonduv info (Lorupi, Eidapere, Tartu, Meleski, vabrikud, samuti Tarbeklaas jpm). Tuleme ise Teie juurde. Laenud kopeerime, skaneerime ja tagastame. Teie intervjuerimine annab meile teadmised ja lood, mida saame muuseumis külastajatele edasi anda, kasutada uute näituste loomisel ja talletada kultuuripärandina järeltulevatele põlvedele

5. MUUSEUMIKOGU HETKESEIS JA TÄIENDAMISVAJADUSED

5.1. Klaasikogu

Kõige arvukam kogu. Muuseumil on Eesti mõistes tähelepanuvääriv puhutud purkide ja piimakausside kolleksioon. Samuti pitsritega (pudelimärkidega) pudelite kogu ning piimandusega seotud pudelite ja purkide kogu. Suurte veinipudelite kogu. Ülevaatlik on tsaariaegsete Eesti- Ja Liivimaal tavakasutuses olnud ja enamlevinud pudelite kogu. Lisaks rariteetseid eksemplare varasemast perioodist. Esimese vabariigi aegsete tavakasutuses olnud pudelite annab ülevaadet perioodil 1920-1940 Eestis kasutusel olnud taarast.

Nimetamist väärrib ka madal- ja kõrgepingeisolaatorite kogu, mille lahutamatuks osaks on keraamiliste tsaari-, esimese vabariigi- ja nõukogudeaegsete kõrg- ja madalpinge elektripotikeste näidised.

Omaette suurema grupi muuseumi kogus moodustavad kõikvõimalikud erilaadsed esemed, mida inimesel tema elu jooksul on vaja läinud ja mida ta on klaasist valmistanud sh lauanõud ja -tarbed, tehniline klaas jpm. Tsaari- ja eestiaegne periood on esindatud lünklikult, mõnes alakogus on esindatus vähene.

Nõukogude perioodi masstoodang (taara) on muuseumikogus esindatud lünklikumalt.

Eraldi on vähesel määral Eesti klaaskunstnike taiesed. Arheoloogilisi leiumaterejale on mitmetest Eesti klaasivabrikutest ja -kodadest.

Lisaks Järvakandi klaasivabriku toodangunäidistele on olemas mõningad Rõika ja Meleski vabriku aknaklaaside ja klaasitud raamide näidised 19. sajandist. Samuti klaasitud aknaraamid Eidapere vabriku tööliste majadelt ning klaasitud akna- ja ukseplokid Järvakandi puidutööstusest.

Laboratooriumiklaasi ülevaatlik kogu põhineb peaaesjalikult II maailmasõja järgsest perioodist.

Täiendamise põhimõtted:

Muuseum täiendab olemasolevaid kollekttsioone ja erinevaid esemete gruppe (vt. ka loetelu p. 4.5).

Kogume Eesti- ja Liivimaa territooriumil käibel olnud klaasesemeid rõhuasetusega kodumaisele klaasile, samuti Eesti töötlevale tööstusele toodetud klaasile ning vanematele (enne II maailma- ja I maailmasõda) valmistatud esemetele. Ajaloolisest toodangust ja selle disainist laiema pildi edasiandmiseks võtame lisaks Eesti klaasile kogusse naaber- ja välisriikidest pärinevaid unikaalsemaid või tüüpsemaid esemeid võrdlus- ja taustamaterjalina. Klaasikogu täiendatakse vabrikute- ja kollekttsioonide põhised. Esemete talletamisel peetakse silmas tulevikus eesseisvat määramisprotsessi - klaasi koostise analüüside kaudu tootjavabriku määramine. Nimetatud tegevus annab tulemusena olulist informatsiooni ja tulenevalt suurendab muuseumikogu kvaliteeti olulisel määral.

Tsaariaegsest klaastarast vajab täiendamist eriti vanem periood (valmistatud enne 1890a) ja selle rareitsem osa (kuni 19 sajandi keskpaik). Samuti kujundpudelid ja etikettidega taara. Esimese vabariigi aegsete klaaspakendite kogu vajab täiendust eelkõige etikettidega objektide osas. Nõukogudeaegset taarakollekttsiooni täiendatakse kronoloogiliselt. Valikuliselt kogutakse tüüpsemat etikettidega taarat. Kaasajast vajab olulist täiendust tänapäeval toodetud taara, peaaesjalikult Järvakandis Eesti turule toodetud eksemplarid, juurde valik välisriikidesse toodetava taara tüüpe. Samuti kogutakse valikuliselt etikettidega taarat.

Lauanõud ja –tarbed vajavad olulist täiendust kõikides tootegruppides. Täiendamist vajavad Eidapere, Meleski, Lorupi vabrikutes valmistatud kollektsioonid, mis koostoimes annavad ülevaate rahvuslikust klaasikultuurist. Korjame iseloomulikemaid esemeid, samuti rahvuslikku loomingut (pressklaas-, klaas-, poolkristall- ja kristalltooted). Muuseumikogus on puudujääk on tehnilise klaasi toodete osas. Tehase „Tarbeklaas“ ja selle järglastehaste esemeid esineb vanade esemetega võrreldes oluliselt rohkem, neid ka annetakse ning siin soetame ajastule iseloomulikemaid esemeid või selliseid, mida klaasiajaloolaste hinnangul mujal Eesti muuseumides ei ole. Samuti arvestame oma kollektsiooni terviklikkusega nii tervikuna kui ülevaatlikkuse saavutamiseks eraldi kunstnike loominguga selle olulisemates etappides kujundatud esemete näol. Arheoloogiliste leiumaterjalide osas on täiendamisvajadus klaasikodadest ja -vabrikutest parema ülevaate saamiseks jätkuvalt olemas. Hävimisohus ja intensiivsema elu- või majandustegevusega piirkonnas asuvate vabrikute asupaigad vajavad enim tähelepanu. Samuti Järvakandi klaasikoja asutamislooga vahetult seotud mõisate klaasikojad. Lehtklaasi ehk aknaklaasi kogu osas täiendame puhutud ehk käsitsi valmistatud aknaklaaside ja klaasitud aknaraamide kollektsiooni valikulise korjega üle Eesti. Laboriklaasi kogu vajab täiendamist eelkõige vanem periood (kuni 20saj keskpaigani). Õrnast ja õhukesest klaasist tuleneb mitmete eksemplaride abikogus talletamise vajadus. Kaasaegset laboriklaasi kogume vajadusel kohalike töötavate Eesti vabrikute baasil. Eesti klaaskunstnike taieste osas võiks kogus olla valdavalt 1 või 2 tüüpilisemat eset igalt endiselt ja tegutsevalt klaasikunstnikult.

5.2. Arhiivkogu

Sisaldab klaasialaseid raamatuid ja klaasitehastega seonduvaid dokumente. Märkimist väärivad raamatud ja dokumendid, millised on saadud Järvakandi klaasivabriku arhiivist ja tehaste endisest ajaloonurgast. Samuti sisaldab materjale seonduvalt teiste klaasitööstustega ja nendega seotud inimestega. Järvakandi vallaga seonduvalt väärivad ära märkimist Ministeeriumikooli ja Masinatarvitajate Ühingu materjalid, samuti muud alevi kultuuri- ja spordieluga seonduvad materjalid.

Täiendamise põhimõtted:

- Eesti klaasitehastega ning klaasitootmisega seotud dokumendid, materjalid jmt
- Järvakandi klaasitehase kompleksiga (klaasi- ja puidutööstus, remontmehaanika ja transpordiosakond sh raudteetransport) seotud dokumendid, trükised jmt

- Järvakandis toodetud hoonete projektdokumentatsioonid jmt
- Järvakandi ja Järvakandi klaasitehase kompleksiga seotud inimeste tegevust ja elu-olu kajastavad dokumendid jmt
- kohalike näitetruppide, laulukooride, tantsuringide jt isetegevuslike rühmade, seltside jne dokumendid, trükised jmt
- Järvakandiga seotud ürituste plakatid, kavad, kutsed jmt
- kohalike spordiklubidega seotud dokumendid, trükised jmt
- Järvakandi, selle ümbruskonna ja ajaloolise Järvakandi vallaga seotud uurimused, mälestused, talu- ja külaajalooga seotud dokumendid ja trükised, majapidamisdokumendid ja märkmed jmt
- Järvakandi, selle ümbruskonna ja ajaloolise Järvakandi asutuste (sh mõisa, koolide jms) dokumendid jmt materjalid on valdavalt ajalises fookuses kuni 20. sajandi keskpaigani.
- Järvakandi postiajalugu kajastavad materjalid jmt

Järvakandi mõisa põlenguga on tõenäoliselt hävinud vabriku varasema perioodi arhiiv. Riigiarhiivis on Järvakandi mõisaga ja klaasivabrikuga seonduvaid materjale säilinud suhteliselt vähe. Seetõttu iga leid mistahes Eesti punktist, kus materjale vanematest perioodidest aeg-ajalt esineb ja välja tuleb, on meie muuseumi jaoks kõrgendatud ajaloolise väärtusega.

5.3. Fotokogu

Sisaldab Eesti klaasitööstustega, samuti Järvakandiga ning ajaloolise Järvakandi vallaga seonduvaid fotosid, negatiive, diapositiive jmt.

Täiendamise põhimõtted:

- Eesti klaasitehaste sise- ja välisvaated, klaasitööstuse ning -tootmisega seotud fotod, negatiivid jmt
- Järvakandi klaasitehase kompleksiga (klaasi- ja puidutööstus, remontmehaanika ja transpordiosakond sh raudteetransport) seotud fotod jmt
- Järvakandi ja selle ümbruse oluliste sündmuste ja ürituste fotod jmt
- Igapäevast tööd ja elu-olu kajastavad fotod jmt
- Järvakandi ja selle ümbruse kultuuri- ja hariduselu kajastavad fotod jmt

- Järvakandi, selle ümbruskonna ja ajaloolise Järvakandi vallaga seotud kohavaated jmt

Fotod, postkaardid ja negatiivid, mille originaale ei ole võimalik muuseumile saada, talletame koopiadena (digitaalsed fotod), mis on samuti olulised ajaloolise info allikad. Fotode kogumisel pööratakse tähelepanu tagakülje kirjetele ja postitemplitele mille kaudu on võimalik ülesvõtte aega paremini määrata.

Muuseum kogub perekonnaalbumeid, mille sisu vastab täiendamispõhimõtetele. Kogumisel ja intervjuerimisel kogutakse fotodele kindlasti kirjeldused nende olemasolu korral. Muuseum kogub ajaloolise Järvakandi vallaga seotud fotosid ja negatiive peamiselt kuni 20. sajandi keskpaigani.

5.4. Ajalookogu

Sisaldab ajaloolisi esemeid, seadmeid, aparate, tööriistu, töövahendeid, mõõteriistu, mööblit, tekstiili, tarbeesemeid, auhindu, kingitusi jpm. Peamiselt Järvakandiga seonduvad, samuti teistest klaasivabrikutest pärinevad esemed.

Oluline osa muuseumikogust on Järvakandi klaasitehase nõukogudeaegne unikaalne tööstuspärand, mida on vaja süstematiseerida ja kirjeldada. Selles on esemeid klaasivabrikust üldiselt ning eraldi väärivad ära märkimist mõõte- ja katselabori (MKL) ja keemialaboratooriumi esemed, seadmed, töövahendid ning kirjalik pärand. Valikuliselt on esindatud üle 1000 töötajaga kombinaadis “Järvakandi Tehased” nõukogude ajal toodetud valik ukse- ja aknaplokke ning erinevate ukseklaaside valikud. Kogus on olulisel kohal Fourcalt aknaklaasi vertikaalse tõmbamise masina ülemine osa ja klaastaara pressimis-puhumisautomaadi sektsioon.

Täiendamise põhimõtted:

- Eesti klaasitööstustega seotud esemed jmt

- Järvakandiga seotud esemed jmt

- Järvakandi klaasi- ja puidutehase kompleksiga seotud esemed, klaasi- ja puidutehase tooted jmt

- Järvakandis tegutsenud ja tegutsevate ettevõtetega seotud esemed jmt

- Järvakandis tegutsenud ja tegutsevate klaasi tootvate ja ümbertöötlevate tehastega/ettevõtetega seotud esemed, seadmed, seadmete osad, tööriistad, töövahendid jmt

- Järvakandi seltside ja -organisatsioonidega seotud esemed, sealhulgas kultuuri- ja haridusasutustega ning spordiseltsidega seotud esemed jmt
- Järvakandi, selle ümbruskonna ja ajaloolise Järvakandi vallaga seotud esemed jmt
- Järvakandiga ja Eesti klaasitööstustega seotud inimestele kuulunud esemed jmt

Klaasitööstuspärandit esineb väga harva. Täiendamist vajab tsaariaegne, eestiaegne ja ning nõukogudeaegne periood. Samuti tänapäev. Ajaloolise Järvakandi vallaga seotud esemetekogu kuni täiendame valdavalt 20. sajandi keskpaigani.

Järvakandi tehases on valmistatud puitmööblit, pehmet mööblit ning puitkilpmaju. Muuseumi tulevikuaengutes on 1950-ndate aastatel Järvakandis valmistatud elu- või magamistoa mööbel püsiekspositsioonis tervikliku toa sisustuse või selle elementidena täiesti omal kohal.

5.5. Etnograafiakogu

Peamiselt lähiküladest pärinev aines, samuti maakonnast. Väike osa esemeid on seotud Meleski ja Rõika vabrikutega. Suurematest esemetest on muuseumis Ahekõnnu külast pärinev laadakarussell.

Täiendamise põhimõtted:

Järjepidevat tööd kogude täiendamiseks enam ei tehta. Pakutavatesse esemetesse suhtutakse väga valikuliselt, vastu võetakse vastavalt võimalustele ja vajadustele. On oluline, kui huvipakkuvad esemed pärinevad vabrikutöötajate peredest või tutvustavad Järvakandi lähikülade või ajaloolise Järvakandi valla talude olustikku. Esemed on kasutatavad klaasipuhuja 1920-ndate kööktoas püsiekspositsioonis.

5.6. Muuseumi käsiraamatukogu

Muuseumi käsiraamatukogu ei ole alamkogu ega museaalid, vaid tegemist on väga olulise klaasialase ainesega. Käsiraamatukogu täiendamine toimub valikuliselt erinevatest ajaperioodidest klaasialaste teostega ning teatmekirjandusega tööstuse, teaduse ja kaubanduse valdkonnast. Kogume maailma, eriti Euroopa klaasikatalooge ja -albumeid. Klaasialaseid raamatuid ja väljaandeid, infomaterjale, artikleid, salvestisi jmt. Samuti klaasil põhinevate erinevate tööstustoodete tehnoloogilist informatsiooni. Käsiraamatukogu on multilingvistiline.

5.7. Kogude juurdekasvuvõimalused

Mäluasutusel on selle loomisest alates kultuuripärandi hoidmiseks olemas 53,3m² suurune hoidla. Lisaks on muuseumile eraldatud kaks hoidlaks kohandatud ruumi hoidlapinnaga kokku 72m², mille pinnad on täitmisel. Lähiaastatel (2-3 aastat) ruumipuudust ei ole. Hoidlate arendamisel ja seal esemete paigutamisel on arvestatud kogude juurdekasvuga.

Museaalide juurdekasv on keskmiselt 150 eset aastas, kollektsioonide omandamisel saab näitaja olla suurem, hinnalisemate esemete kogumise korral ka oluliselt väiksem.